

Національний музей — символ здобутків нації

Національна пам'ять відіграє чималу роль у творенні нації, її стійкого духу до викликів часу. Отож, не дивно, що історична пам'ять безпосередньо пов'язана з культурною ідентичністю, котра може бути репрезентована через музей. «Національна пам'ять розглядається як пам'ять, передусім, про минуле етносу, нації. Як прийнято вважати, до неї входять елементи найрізноманітніших аспектів життя і досвіду нації, вона будується на основі всебічних знань, які становлять предмет історії, культурології, філософії, міфології, психології тощо... Потенційно національна пам'ять спрямована на консолідацію етносу, узгодження суперечливих підходів у соціумі щодо оцінки історичного минулого», — зазначає Л. І. Буряк [1, с. 101].

Жан-Луї Деотт окреслює поняття «музей» як «політичну лабораторію», наголошуючи при цьому на грі «уламками», яку демонструє нам сформована завчасно ідея. «На відміну від народної освіти, шкіл, музейні матеріали є ідентичними музейній спрямованості, тобто, меті створення спільноти. Справді, якщо музей досліджує фрагменти, твори, відірвані від їхньої колишньої мети й призначення, тобто з уламками колишніх світів, то його повинні використовувати як політичну машину відносно цих фрагментів зруйнованого суспільства... Музей — це, переважно, політична лабораторія, тому що він обов'язково зустрічається з проблемою співіснування та комунікації творів, що походять зі зруйнованих суспільств... Відношення публіки до творів — це відношення розширення, органічного розвитку, тому що художня критика — це твір другого ступеню, і водночас в цьому постійному критичному спілкуванні устанавлюється естетична сутність. Музей — це щось на зразок вогнища, де зароджується інтенсивне життя громади по відношенню до мистецтва, і як у вищій його формі — католицькому малярстві, ця з'єднана спільність в основі своїй естетико-релігійна», — зазначає Ж.-Л. Деотт [2].

Академічний тлумачний словник подає визначення терміну «музей» як «культурно-освітній та науково-дослідний заклад,

що збирає, вивчає, експонує та зберігає пам'ятки матеріальної й духовної культури, природничо-наукові колекції тощо» [4]. Відтак, розцінюємо пам'ятки — здобутками, що здатні формувати світогляд на основі минулого та сучасності.

В період XVII–XVIII ст. історико-культурні цінності закріплюють «статус» джерел наукових досліджень, засобу освітньо-виховного, наукового та ідеологічного впливу. Це сприяло відкриттю музеїв для різних прошарків суспільства. Інституалізацію музеїв завершує XIX ст. [3, с. 62–63]. На цьому тлі постають Національні музеї, що, у свою чергу, демонструють найвище надбання нації.

Національний музей Чехії — найстаріший музейний інститут, що був утворений як «Приватний музей» у 1818 р. Але з поповненням колекцій музей вимагав нової площі (будівлі). Нову будівлю спорудили у 1891 р., вже тоді їй ще бракувало відповідного інвентаря, а також залишалося завершити зовнішнє оздоблення. Над дивовижною новобудовою працював відомий чеський архітектор, реставратор і дизайнер Юзеф Шульц, він власне і обійшов у «тендері» п'ятьох своїх конкурентів. У ХХ ст. будівля зазнавала ушкоджень під час Другої світової війни та Празької весни. Сьогодні будівля перебуває у стані реконструкції та залишається однією з найпрекрасніших споруд чеської архітектури — романтизм «старовини» [5].

Історія виникнення Національного музею Чехії демонструє особливості й сутність «національного музею» як суспільного феномену. Початки Національного музею були подібними у Європі і пов'язані, у першу чергу, з подарунками великих приватних колекцій. Так, основу чеського склали природничі колекції, які були в маєтках аристократів, що жили в Чехії. Граф Кашпар Марія Стернберг (1761–1838), всесвітньо визнаний в галузі палеонтології, став на шлях підготовчої роботи заснування музею. 15 квітня 1818 р. підписано прокламацію про заснування музею, а вже у 1820 р. віденський уряд та цісар підтвердили заснування інституту. Стернберг став очільником новоутвореного Товариства національного музею і організатором всієї музейної роботи. Товариство існувало до 1934 р., коли музейні колекції були прийняті до власності й під керівництво Землі Чеської. В 1949 р. були цілком передані у власність країни [6].

Значну роль у розвитку Національного музею відіграв історик Франтішек Палацький (1798–1876). Завдяки його зусиллям зміцнилися позиції історичної галузі в музеї, видано перший чеський часопис — «Часопис Національного музею» (1827), засновано у 1831 р. «Матіце чеська» (культурно-просвітницьке товариство), яке видавало за кордоном праці чеської науки і літератури [6].

Друга половина ХІХ ст. стала революційною для чеського Національного музею, позаяк з цього часу характерне розши-

рення і професіоналізація власне музейної діяльності, а також залучено нові приватні колекції, зокрема джерела вагомого значення. Колекція палеонтологічних, геологічних предметів та гербарій Стернберга нараховує 145 тис. екземплярів. Палеонтологічна колекція світової слави француза Йоахіма Барранде, колекція чеського ботаніка і мандрівника Тадеаше Гаенкеа, мінералогічна колекція Франтішка Кавера Максиміліана Зіппеґо та багато інших збагатили Національний музей. З музеєм нерозлучно пов'язана історія чеської нумізматики, особливу долю мав розвиток чеської археології (організаційним центром був 1843 р. Археологічний збір музейного Товариства). Вагоме місце посідає Бібліотека Національного музею, що уславлена різноманітними рідкісними книгами, над якими здійснюється дослідницька робота [6].

Проблемами, які супроводжують Національний музей від його виникнення, були розміщення музейних колекцій. Будівництво нових споруд не вирішувало проблеми, чим спричинило нереалізованість цілої низки проєктів.

Значення Національного музею полягає в наступному [6]: головний державний музей з функціями колекціонування, дослідження, просвіти та методології. Його призначенням є сприяти розвитку національної ідентичності як усвідомлення приналежності до ширшого цілого європейської та світової спільноти і культури. Національний музей є політематичним інститутом, який включає ряд наукових галузей і збірних областей від природничих наук до спеціалізованих дисциплін суспільних наук. Створено п'ять спеціальних інститутів (Природознавчий музей, Історичний музей, Бібліотека національного музею, Музей Наперстка азійських, африканських і американських культур — складова Національного музею від 1932 р., Музей чеської музики — складова Національного музею від 1984 р.) і два виробничо-технічних інститута (Економічно-виробничий інститут, Центральний відділ видавництва і виставкових цінностей). Результати дослідницької роботи демонструються постійними експозиціями і короткочасними виставками, власними публікаціями і лекційною діяльністю в Чеській республіці та за

кордоном. Національний музей організовує культурні та освітні програми, виходячи з предметної діяльності, видає широку періодичність та неперіодичність публікації, аудіо- і відеозаписи, здійснює педагогічну діяльність за спеціалізацією своєї діяльності.

Отже, Національний музей Чеської республіки репрезентує прагнення чеського народу до самоусвідомлення, його національну пам'ять. Подвижницька діяльність його засновників сприяла політичному і культурному відродженню чехів. Становлення цього інституту було оповите й низкою перепон, котрі були подолані торуванням у суспільство історичної пам'яті. Сучасна ж діяльність музею демонструє рівень високої культури, здобутків чеської нації, що у свою чергу формують картину складного шляху нації до незалежності. У своїй діяльності музейники застосовують сучасні технологічні інновації, чим ще більше привертають увагу громадян.

1. Буряк Л. І. Соціокультурний та духовний часопростір національної пам'яті: проблеми структурування / Л. І. Буряк // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. — 2013. — № 1. — С. 101–105.
2. Деотт Ж.-Л. Європа — це музей. Руйнування / Ж.-Л. Деотт [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.azh.com.ua/lib/europa-ce-muzeu-ruynuvannya>
3. Руденко С. Б. Музейна пам'ятка: соціокультурна сутність та місце в системі історико-культурних цінностей: монографія / Сергій Борисович Руденко. — К. : НАКККіМ, 2012. — 120 с.
4. Словник української мови [Електронний ресурс] // Наукова думка. — 1973. — Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/muzej>
5. Sršeň L. Dějiny hlavní budovy Národního muzea / L. Sršeň [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nm.cz/Historie-NM/Hlavni-budova/>
6. Význam a historie Národního muzea [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nm.cz/Historie-NM/Instituce/>

